
PROSLAVA 60. GODIŠNJICE INSTITUTA

Obljetnica 60 godina postojanja Instituta obilježena je održavanjem znanstvenog simpozija "Aktualna istraživanja u zaštiti zdravlja radnika i zdravstvenoj ekologiji" koji je organizirao Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada u suradnji s Razredom za medicinske znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Obilježavanje obljetnice Instituta i Simpozij, kojim je ujedno obilježeno 120 godina od rođenja Andrije Štampara i 50 godina od njegove smrti, održani su u Narodnom domu HAZU 28. XI. 2008. Uzvanicima se prva obratila ravnateljica Instituta ovim riječima:

Dopustite mi da prije svega pozdravim poštovane goste koji su svojom nazočnošću uveličali našu današnju proslavu.

Zahvaljujem na dolasku ministru znanosti, obrazovanja i športa prof. dr. sc. Draganu Primorcu te njegovim suradnicima državnim tajnicima dr. sc. Radovanu Fuchsu i prof. dr. sc. Draženu Vikiću Topiću, predsjedniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademiku Milanu Mogušu i glavnom tajniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademiku Slavku Cvetniću, prorektorici Zagrebačkog sveučilišta prof. dr. sc. Ljiljani Pinter, predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Ani Malenici, dr. stom. te predstavnici Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje Mirni Kontrec, dr. med., dopredsjedniku Hrvatske liječničke komore primariusu Draženu Borčiću te svim predstavnicima instituta, fakulteta, agencija i državnih zavoda.

Poštovane kolegice i kolege, dame i gospodo, dragi suradnici, posebna mi je čast i zadovoljstvo pozdraviti vas u ime svih djelatnika Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada i izraziti vam zahvalnost što ste se odazvali našem pozivu i time uveličali obilježavanje ove važne obljetnice Instituta - 60-godišnjice od njegova osnutka i uspješnog djelovanja. Posebno zahvaljujem na dolasku našim dragim seniorima, academicima Kristi Kostial i Marku Šariću, dr. sc. Elsi Reiner i sestri Kati koji se, unatoč svojoj "mladosti", i dalje brinu za svoj institut i vesele se njegovim uspjesima.

Mislim da u ime svih djelatnika Instituta bez lažne skromnosti mogu istaknuti da se Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada u proteklih šezdeset godina profilirao u ustanovu prepoznatljivu po svojoj djelatnosti u području biomedicinskih istraživanja, zdravstvene ekologije, toksikologije i medicine rada, i u Hrvatskoj i na međunarodnom planu.

Posebno se ponosimo doprinosom i ulogom našeg Instituta u osamostaljivanju Republike Hrvatske, kao i našom stalnom ulogom u promjenama koje prate razvoj društva. Danas je Institut moderna znanstvenoistraživačka ustanova čija se djelatnost očituje u četiri glavna područja: istraživački rad, stručni rad, uključenost u visokoškolsku nastavu i izdavačku djelatnost.

Znanstvenoistraživački rad Instituta provodi se u okviru programa i projekata najvećim dijelom financiranih od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Trenutačno su u tijeku tri programa u koje je udruženo ukupno 19 projekata te tri zasebna znanstvena projekta. Međutim, to nije sve, suradnici Instituta aktivno su uključeni i u različite međunarodne projekte i suradnje poput projekata iz 6. okvirnog programa Europske unije (bilo ih je 6 u proteklih pet godina), NATO-vih projekata i niza projekata sa znanstvenim institucijama i znanstvenicima iz područja bilateralne suradnje. Do sada su prijavljena i tri projekta iz 7. okvirnog programa od kojih su dva uspješno prošla prvi ocjenjivački krug.

IMI ima status ustanove od posebnog državnog interesa, i s pravom možemo reći da smo među najvažnijim hrvatskim institucijama, koja se već desetljećima u kontinuitetu i s međunarodno priznatim i prepoznatim rezultatima bavi vrlo specifičnim istraživanjima na području zaštite od kemijskog oružja i zaštite od zračenja.

Kako ne bih govorila samo općenito, dopustite mi da do sada izrečene tvrdnje potkrijepim s nekoliko brojčanih podataka. Kvaliteta znanstvenoistraživačkog rada neke znanstvene institucije svakako se ogleda i u broju originalnih znanstvenih radova. Njih je u

našem Institutu u zadnjih pet godina objavljeno više od 600. Od tog broja 359 su radovi citirani u bazama CC/SCI/SSCI. Također, važan je podatak da su radovi suradnika Instituta citirani više od 830 puta u istome petogodišnjem razdoblju. Bez pretjerivanja možemo reći da smo po aktualnosti problematike znanstvenoistraživačkog rada uz bok svjetskim znanstvenim trendovima. Svakako da je u ovim dobrim znanstvenim rezultatima uz iskustvo i znanje starijih ugrađen i veliki entuzijizam i rad naših mladih istraživača. Tako je u zadnjih 5 godina obranjeno ukupno 20 doktorata, a rezultati dobiveni u tim istraživanjima vrijedan su doprinos hrvatskoj i međunarodnoj znanosti.

Ipak moram naglasiti potrebu još pomnijeg odabira znanstvenih novaka. Dodatni pokazatelj uspješnosti vođenja i pravilnog odabira mladih znanstvenika jest i broj onih koji svojevolumno napuštaju sustav a da nisu završili posljediplomski studij. Iako je takvih slučajeva kod nas znatno manje negoli u drugim institutima, treba razmisliti o promjeni ključnih kriterija pri zapošljavanju novaka pri čemu bi naglasak morao biti na motiviranosti pristupnika za znanstveni rad, a ne primarno na prosjeku ocjena. Također, ne manje važna je i odgovornost potencijalnih mentora jer uspješnost znanstvenoistraživačkog rada znanstvenih novaka umnogome ovisi o korektnom i odgovornom odnosu između pristupnika i mentora.

Također, kako bi unaprijedio razinu međunarodne uspješnosti svojih djelatnika, Institut se trajno brine za njihovo znanstveno usavršavanje u okviru različitih međunarodnih i domaćih seminara i radionica, a i kraćim ili dužim studijskim boravkom u znanstvenim institucijama diljem svijeta. Uvjerena sam da u našem Institutu nema znanstvenika koji barem jednom nije boravio u nekom laboratoriju izvan Hrvatske. Što se tiče stručnog rada Institut je prepoznatljiv po svojoj djelatnosti posebice na području zaštite od zračenja te u kontinuiranom praćenju i nadzoru niza fizikalno-kemijskih čimbenika koji utječu na kvalitetu životnog i radnog okoliša. Prepoznatljivi smo i po djelatnosti medicine rada, a tijekom proteklih desetljeća uspješno smo razvili niz aktivnosti koje podupiru i osiguravaju funkcioniranje ove važne specijalnosti u okviru zdravstvene zaštite. Naši su analitički laboratoriji znani po kvaliteti svojih usluga, a Institut ima tradiciju i renome stručne, pouzdane, kvalitetne i znanstveno kompetentne ustanove za provođenje brojnih vrlo specifičnih analiza, primjerice kvantitativne prisutnosti teških metala i pesticida u biološkome materijalu, tlu i vodi, mjerenju kakvoće zraka i

razine onečišćavala u zraku, testovima na droge, provođenju citogenetičkih analiza, alergoloških, osteodegenerativnih i psiholoških pretraga.

U osuvremenjavanju metodologije rada iznimnu ulogu ima suvremena znanstveno-istraživačka oprema čiju nabavu kontinuirano provodimo uz pomoć MZOŠ-a. Ovom prigodom zahvaljujem Ministarstvu na brizi i pomoći, ali želim i naglasiti da je IMI u dosadašnjim investicijama uvijek participirao ili osiguravao 30 % do 50 % sredstava iz vlastitih prihoda.

Tako smo danas po tehničkoj opremljenosti većine naših jedinica sasvim u skladu s visokim standardima ISO-17025 te smo pokrenuli potrebne korake prema ispunjavanju akreditacijskih normi i dobivanju certifikata.

Institut i njegovi stručnjaci djeluju kao eksperti u radu brojnih tijela i povjerenstava državne uprave. Stoga i nije čudno da je pri donošenju zakona i propisa iz domene zdravstva, zaštite okoliša, ali i drugih zakonskih i podzakonskih akata, mišljenje naših stručnjaka nezaobilazno. Suradnici Instituta sudjeluju i u radu različitih povjerenstava Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Nacionalnog vijeća za znanost Hrvatskog sabora.

Mislom da je važno napomenuti i da je Institut bio uspješan organizator, suorganizator ili pokrovitelj brojnih međunarodnih i domaćih skupova. Njihovo nabiranje trajalo bi predugo.

Institut je od uvijek sudjelovao i u izobrazbi studenata biomedicinskih, biotehničkih i prirodoslovnih struka. Od visokoškolskih ustanova, najviše surađujemo sa Sveučilištem u Zagrebu. Suradnja se provodi u znanstvenom radu i uključenošću zaposlenika Instituta u visokoškolsku nastavu (prijediplomsku, diplomsku i poslijediplomsku), što znači da Institut prati prilagođavanje studija prema bolonjskom procesu. Ovakva suradnja Instituta sa sveučilištem rezultirala je brojnim studentskim, diplomskim i magistarskim radovima te doktorskim disertacijama obranjenim na Sveučilištu u Zagrebu, a izrađenim u našem Institutu i pod mentorstvom naših znanstvenika.

U tom smislu u pripremi je i pismo namjere o suradnji sa Sveučilištem u Dubrovniku. Institut se 60 godina uspješno bavi i izdavaštvom. Časopis Arhiv za higijenu rada i toksikologiju od početka 2008. uvršten je u citatnu bazu Science Citation Index Expanded® (Thomson Reuters). Taj događaj znači veliki korak naprijed za naš časopis, kojim bismo se svi trebali ponositi. Zahvaljujući ulasku u SCI Expanded®, članci objavljeni u Arhivu postat će vidljivi i dostupni još širem čitateljstvu. Arhiv bi 2010. trebao dobiti

svoj prvi čimbenik odjeka (*Impact Factor*), što bi krajem proljeća ili početkom ljeta 2011. trebalo biti objavljeno u *Journal Citation Reports*.

Ovom bih prigodom željela i javno zahvaliti svim dosadašnjim urednicima, članovima uredničkog odbora i svim autorima članaka na njihovu doprinosu opstojnosti časopisa, a ujedno bih pozvala i naše potencijalne nove suradnike da rezultate svojih istraživanja objavljuju u Arhivu za higijenu rada i toksikologiju.

Svrha ovog kratkog pregleda bila je provesti vas kroz sadašnjost Instituta i istaknuti po čemu smo prepoznatljiviji i jedinstveni.

U budućnosti moramo raditi na daljem podizanju vrsnoće i posebice proširenju suradnje s međunarodnom znanstvenom zajednicom još aktivnijim uključivanjem u međunarodne projekte. Institut je oduvijek bio otvoren prema svijetu i upravo tu okrenutost u svijet i prema javnosti moramo nastojati održati i dalje graditi jer je ona ključna za naš daljnji razvoj i stalnu provjeru naše stvarne vrijednosti.

Ovim bih riječima zaključila svoje obraćanje. Svima prisutnima želim još jednom zahvaliti na dolasku i izraziti srdačnu dobrodošlicu na znanstveni skup "Aktualna istraživanja u zaštiti zdravlja radnika i zdravstvenoj ekologiji" koji će uslijediti nakon kratke stanke, a na kojem se možete upoznati s rezultatima znanstvenih istraživanja koja se trenutačno provode u Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada. Hvala na pažnji.

Nakon toga uzvanicima se obratio predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti akademik Milan Moguš ovim riječima:

Poštovane gospođe i gospodo, poštovani uzvanici!

Danas, kada svoje misli usredotočujemo na proslavu 60. obljetnice Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada, sasvim je razumljivo da velik dio tih misli povezujemo sa životom i djelovanjem akademika Andrije Štampara, utemeljitelja Instituta. Razumljivo je stoga što se uz Štamparovo djelo povezuje i njegova važna dužnost Akademijina predsjednika. U toj uspomeni na 11. predsjednika Akademije nekako se sami od sebe nameću stihovi Ivana Mažuranića što ih je objavio u časopisu "Javor":

*Nije visok tko na visu stoji,
Nit je velik tko se velik rodi,
Već je visok tko u nizu stoji
I visinom nadmaša visine.*

*Jer, Andrija se Štampar, potječući iz naše panonske nizine, uzdigao svojim znanjem i svojim radom do neslućenih visina, ostavljajući za sobom medicinski uređena prostranstva. U toj vrlini za sređenost i uređenost valja promatrati i njegov rad u Akademiji baš onda kad se *Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium* trebala, nakon ratnoga razdoblja, nanovo uspostaviti. Tada je, 1946. godine, imenovan privremeni peteročlani odbor, u koji, godinu dana kasnije, ulazi kao novoizabrani pravi član Andrija Štampar. Zanimljivo je da Andrija Štampar nije tada izabran u odjel za prirodne i medicinske znanosti nego u odjel za filozofiju i društvene znanosti. Zacijelo je za takvo razvrstavanje prevagnuo dotadanji plodan Štamparov rad na području socijalne medicine, dakle u obzoru društvenih znanosti. Uskoro je sazvana i izvanredna izborna skupština na kojoj je akademik Andrija Štampar izabran za predsjednika.*

Otada dakle počinje predsjednikovanje akademika Andrije Štampara. Otada mu Akademija postaje jedna od prvih briga jer je i u Akademiji trebalo, unatoč poratnim teškoćama, vizije pretvarati u realnost. Već na samome početku užurbano radi na prijedlogu novoga zakona o Akademiji koja treba postati najvišom znanstvenom i umjetničkom ustanovom jer joj je osnovni zadatak "da svestrano promiče znanosti i umjetnosti s osobitim obzirom na zemlje i narode u novoj državnoj zajednici, a naročito na prilike i potrebe hrvatskoga naroda". To je okvir iz kojega niču predsjednikove ideje o neprestanome širenju znanstvenih područja i zadataka, o brizi za njihovu materijalnu podlogu i ekonomsku stabilnost, o školovanju mladih znanstvenika u zemlji i inozemstvu te o objavljivanju rezultata rada u publikacijama vlastite Akademijine tiskare i nakladničke djelatnosti.

Takvih 11 godina rada jedanaestoga predsjednika Akademije donijelo je mnogo plodova. U tome bogatome Štamparovu nizanju visina, spomenutih na početku, stoji i današnji slavljениk - Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada koji je - kako se može vidjeti iz sačuvanih, danas već požutjelih papira - zapravo izrastao iz Akademijine, Štamparove inicijative prije 60 godina da se formira Institut za higijenu rada. Ovo spominjem tek kao povijesnu istinu, kako bismo se zajednički radovali što se Institut godinama razvijao tako da je postao respektabilna medicinska znanstvena ustanova.

Rado se, dakako, sjećamo, uz zahvalu, i svih onih koji su u svojim ponajboljim godinama zdušno radili u Institutu, kao i onih koji su vodili Institut, bili njegovi čelnici, od prvoga do zadnjega, jer je Institut

na taj način kontinuirano prelazio iz jednih dobrih ruku u druge. Bez obzira na ime i sastav Institut je - zahvaljujući pregalačkomu radu i visokoj razini rezultata onih koji su u njemu djelovali - tako uspješno rastao da bi se, kao zasebna jedinica posebnoga medicinskoga profila, potpuno osamostalio. Osigurao je tako sebi domaću i međunarodnu prepoznatljivost, svrstavši se među vodeće slične europske institucije. Izdržali su dakle temelji štamparovski duboko

ugrađeni, čvrsti i snažni, iako stoga manje vidljivi.

Nakon govora akademika Milana Moguša prigodnim riječima obratio se ministar znanosti, obrazovanja i športa prof. dr. sc. Dragan Primorac, a proteklih se godina rada Instituta prisjetio, upućujući dobre želje za nastavak njegova rada, i primarius Dražen Borčić, dopredsjednik Hrvatske liječničke komore.